

Opinie: ‘Stop met stichtingen voor publieke taken’

Amstelveens gemeenteraadslid Arnout van den Bosch pleit ervoor het goede te doen en te stoppen met stichtingen voor publieke taken.

Arnout van den Bosch 5 april 2022, 03:00

In Nederland voeren zelfstandige organisaties veel publieke taken uit. Het gaat dan bijvoorbeeld om scholen, woningcorporaties en ziekenhuizen. Deels stamt dat nog uit de tijd van de verzuiling, deels komt dat door verzelfstandiging in de jaren negentig en het decennium daarna. Voor een buitenstaander is het amper zichtbaar, maar veel van die organisaties zijn stichtingen.

Een stichting is een private rechtspersoon zonder winstoogmerk. Het belangrijkste verschil ten opzichte van een vereniging of een bedrijf (vennootschap) is dat er geen leden of aandeelhouders zijn. De organisaties zijn daardoor heel autonoom. Soms is dat handig, maar het vormt ook een risico.

Er wordt steeds meer bureaucratie opgetuigd om het onmeetbare te meten. BEELD GETTY

Doordat een stichting geen leden of aandeelhouders heeft en ook niet onder de controle van gekozen volksvertegenwoordiging valt, hoeven bestuurders geen verantwoording af te leggen aan belanghebbenden. Hooguit is er een raad van toezicht. Het nadeel van raden van toezicht is dat de leden meestal elkaar benoemen door coöptatie. Het is het old boys network in actie. Niet goed voor de diversiteit en ook niet goed voor de kwaliteit van het toezicht.

Voor sommige sectoren zijn er wel externe toezichthouders. Voorbeelden hiervan zijn de Autoriteit Woningcorporaties en de Onderwijsinspectie. Deze staan meer op afstand en hebben een professionele organisatie. Nadeel is dat toezichthouders er vooral op letten of de desbetreffende instellingen zich aan de regels houden, bijvoorbeeld op financieel vlak. Dat is waardevol, maar raakt niet aan de essentie.

De vraag voor de toezichthouder is: ‘Doet de instelling het goed?’ Niet: ‘Doet de instelling het goede?’ Zo kan het gebeuren dat instellingen waar op papier alles in orde is, toch niet doen wat er door de maatschappij van ze wordt verwacht. Daarover wordt geen echte verantwoording afgelegd.

Het onmeetbare proberen te meten

Wat doet dat met een organisatie? Dat hangt in de eerste plaats af van de kwaliteit van de bestuurders. Hierdoor is systeem kwetsbaar. Veel mensen, ook bestuurders, richten zich vaak in de eerste plaats op de dingen waar ze op afgerekend worden. Als ze worden beoordeeld op bepaalde cijfers of het naleven van regels, dan is dat waar zij zich primair op richten. Dat werkt als een organisatie een goed meetbare eenheid aan producten moet leveren.

Dat gaat fout als de menselijke kant erbij komt kijken. Als het gaat om het welzijn van patiënten, huurders of leerlingen. Dat is niet in cijfers uit te drukken, al wordt dat wel geprobeerd. Er wordt steeds meer bureaucratie opgetuigd om het onmeetbare te meten. Bij alles wat er vervolgens fout gaat, worden er nieuwe regels en eisen ingevoerd. Dat geeft dan even verlichting, maar op langere termijn is dat een heilloze weg. Er volgt meer bureaucratie, die vervolgens weer tot nieuwe problemen leidt.

Echte verantwoording aan een democratisch gelegitimeerd orgaan is de uitkomst. Of dat orgaan nu een gemeenteraad, een algemene ledenvergadering, of desnoods een algemene vergadering van aandeelhouders is. Maar dan moet dat wel worden georganiseerd. De juiste rechtsvorm is daarvoor noodzakelijk. Niet zaligmakend, maar wel een belangrijke randvoorwaarde. Laten we het goede doen en stoppen met stichtingen voor publieke taken!

Arnout van den Bosch, gemeenteraadslid PvdA Amstelveen